

Uluslararası Fonetik Alfabe-2*

Çev. Çetin Pekacar** - Figen Güner Dilek***

2.7 Parçalar üstü ses birimler

Konuşmanın bazı özellikleri, birden fazla parçalı ses birim üzerinde genişleyen kalıplar oluşturma ve/veya parçasal merkezlerden¹ bağımsız olarak değişkenlik gösterme eğilimindedir. Bu bilhassa perde², ses yükseklięi³ ve algılanan zaman⁴ için geçerlidir. Bu özellikler genellikle ‘parçalar üstü ses birimler’ olarak bilinir ve fonetik inceleme sürecinin bir bölümü, bu özelliklerin konuşma olayının kalan kısmından ayrılmasıdır. IPA, parçalar üstü öğeler için ayrı bir simgeler seti sunar. Bu set, Kartın sağ alt köşesinde görülebilir.

Örneęin genellikle ‘ezgi’⁵ diye tabir edilen perde deęişmeleri⁶, kelimelerin sahip olduğu anlama ilave anlamlar yüklemek için tamamlanmış anlatım üzerinde etkili olabilir. Bu, bütün diller için geçerlidir; fakat ezgi sisteminin karmaşıklığı diller arasında farklılık gösterebilir. [||] simgesi, bir ezgi kalıbı alanının sonunu belirtmek için ve [|] bu işaret de daha küçük bir birimin alanını göstermek için kullanılabilir. Genel yükselme [↗] ve genel alçalma [↘] simgeleri de ayrı ayrı olarak ezgiyi göstermeye yarayabilir. Fakat ezgilemenin tam bir çeviri yazımı, IPA Kartında verilmeyen simgeleri gerektirecektir.

Ses perdesindeki değişmelerin içerdiği diğer alan ise kelime veya hecedir ve bunlar da daha çok parçalı ses birimlerin yaptığı şekilde kelimeleri ayırt edici görev yapar. Perdenin bu işlevine sahip olan dillere ton dilleri denir ve bu dillerin dünya dillerinin ekseriyetini oluşturduğu düşünölmektedir. Örneęin Tay dilinde [kha:˨] alçalan perde (parçalı ses

* “Introduction to the IPA”, Handbook of the International Phonetic Association, A Guide to the Use of the International Phonetic Alphabet, Cambridge University Press, Cambridge, 1999, s. 13-26. Bu çevirinin birinci kısmı, derginin bir önceki sayısında yayımlanmış; ancak bazı yazı tiplerinin bozuk çıkmasından dolayı yeniden yayımlanma gereği duyulmuştur.

** Prof. Dr., Nevşehir Üniversitesi, Nevşehir.

*** Yard. Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Ankara.

1 parçasal merkez **segmental target**

2 perde **pitch**

3 Ses yükseklięi **loudness**

4 algılanan zaman **perceived timing**

5 ezgi **intonation**

6 perde deęişmesi **pitch variant**